

„Néma”
Magyar Lettre
Internationale, 88

„Kóda”
Magyar Lettre
Internationale, 95

„Hideg és piros”
Magyar Lettre
Internationale, 97

(David
Muradjannal, Jacek
Pacochával, Peeter
Sauterrel)

„Tickets, please! –
A jegyeket kérem!”
(drámarészlet)
Magyar Lettre
Internationale, 53

„Ki is itt a provokatív
fenegyerek?”
litera-nagyvizit
Magyar Lettre
Internationale, 51

BÓNUSZ Tibor
Garaczi László
Kalligram, 2002

Kértem az irodában, hogy ne dübörödjön a koporsó. Negyed kettőre írták ki a szertartást. Eltűntek a felhők, ragyogó napsütésben indultunk el Liza Suzukijával. Csináltam szendvicset, mondta, szóljak, ha kérek. Elképzelttem, ahogy áll a konyhában, és vaját ken. Nem számítottunk sok gyászolóra.

Egy virágáros igazított útba, de előtte még bementünk a benzinkúthoz. Pilsitünk, vettünk kólát. A tükörben vettem észre, hogy elfelejtettem borotválkozni. A pénztáros lány karja tele volt fesztiválkarszalaggal. A temetőkerítés túloldalán focipálya, sima zöld gyeppel fehér csíkokkal.

Egy falújságra írták ki az időpontokat, mi voltunk az utolsó előtti név. Néhány ember állt egy vékony, fekete jármű körül. Szomszédok, egy régi kolléga és egy idős házaspár, akiket nem ismertem. A másik ravatalozóban is ott volt már a feldíszített koporsó a kétórás halottal.

Jött a pap, és mindenféle bemutatkozás vagy köszönés nélkül a túlvilágról kezdett beszélni. Kilógott a kóla a zsebemből, eltakartam a könyökömmel. A megáttalodottak nem jutnak be a nyugalom völgyébe, mondta, de az apám nem volt megáttalodott.

A szürkeruhások betolták a koporsót a csőszerű autóba, és elindultunk a parcellához. Mi elől Lizával, a többiek utánunk. Odaadtam neki a kólát, hogy tegye el, mert lehúzza a nadrágom. Az egyik sírkőre az volt írva: Szolga János.

A sírnál megint beszélt a pap, ismét a mennyországgal hozakodott elő, de most már nem olyan fenyegető tónusban, mint a ravatalozónál. Egy fa állt a szomszéd sír mögött: sűrűn összefonódó alsó ágai felfogták a lehulló leveleket, fent tartotta a levegőben a rothadó tavalyi avart, miközben felső ágain friss hajtások zöldeltek.

A négy sírásó dologtalanul álldogált, szürke egyenruhájukban külső munkás raboknak néztek ki. Paplant dobtak a koporsóra, leeresztették, és először

óvatosan, majd egyre határozottabb mozdulatokkal lapátolták rá a földet. Diszkrét puffanások. Csöndben néztük őket, ahogy dolgoznak. Beszúrták a keresztet, valamit mormoltak felénk, és azzal a bizonyos fékezett sietéssel eltávoztak. A pap is kezét nyújtott, majd eltűnt. Az ismeretlen asszonynak könnybe lábadt a szeme, mikor részvételet nyilvánított. Sötétkék, kötött pulóverkabát volt rajta. A férfi háttérből figyelt, mintha ellenőrizné, hogy jól csinálja-e.

Nem mozdult a levegő a sárga és kék ragyogásban. Visszafelé megint elmentünk Szolga János sírja mellett. Ma a szolgát asszisztensnek hívják: Asszisztens János, élt ettől eddig.

A ravatalozóhoz megérkeztek közben a kétórás halott ismerősei. Egy énekkar is felsorakozott. Láttam, hogy a kék kabátos nő a férjével együtt sunyin beszívároga a tömegbe. A pálya felől labdapattogás hallatszott, kiáltások, add már, mire vársz, anyád.

Délután fölmentem apámhoz szellőztetni. Furcsa volt a lakás nélküle, mint egy üres dióhéj. Kiültem a konyhaablakba, elszívtam egy cigit. Az udvaron egy félmeztelen cigányfiú fehér zsákot cipelt. Gyereksírás, majd egy parancsoló anyai hang. Kijött egy néni, elindult a gangon, beszólt egy ajtón, hogy kell-e a valami a közértből.

A hűtőben maradt bor, csináltam egy fröccsöt.

Repülő szállt az égen, ijesztő lassúsággal. Eltűnt a kémény mögött, de nem akart előbukkanni a túloldalon. Az arcom: mintha szálkás lécen húznám végig a kezem. Egy fa mozdulatlan koronája a cserepek fölött. Villámhárítók, antennák, alumíniumcső csavarbilinccsel összefogva. Csend, aztán döndülések: valaki odalent elkezdte letolni a járdára a kukákat.

(részlet)

HERBERTO HELDER

tudomány és derű

Kórság a bőrön

Egy májusi éjszakán, mikor az eget végestelen-végig beborították a csillagok, ránéztem a kezemre, és észrevettem egy fehér foltot. Nyugodt, érzelmileg befogadó ember voltam, ellenben védekezőn léptem fel a tékozlás szédelgésével szemben. Meglehetősen sok emberrel éltem együtt. Igazából nem szerettem senkit. Tehát hirtelen megláttam a fehér foltot a jobb kezemben. Szerettem a jobb kezemet, történetesen ahhoz a hagyományhoz kötöm, amely egy nemes eszköznek tartja azt, és amelyet saját tehetségünk ereje mozgat. Ezek voltak az én elképzeléseim; általuk tudomány és derű a világ természetes forrásaihoz kapcsolódott. Az idő, a helyek, az emlékezet, a hol jobb, hol rosszabb napok nálam a vágnak azon stratégiáján alapultak, miszerint látszólag minden cinkosa mindennek. Büntelen embernek tartottak, aki ismeri a szabályok értékét, és aki szereti a föld és az évszakok váltakozását. Létrehoztam egy aforizmagyűjteményt; talán még az igazságosságban is hittem. Egy parcellányi rózsát kellett gondoznom. A rózsák meggyőzővé teszik és megnemesítik a lelket; a mozdulatok finomabbá válnak azáltal, hogy növényeket termesztünk. Leültem olvasni, amikor tehát megláttam azt az elfehéredett foltot a hüvelykujjam tövében. Azt hittem, a világosságtól van, aztán meg azt gondoltam, hogy valami anyag nyoma lehet ott. Megmozdítottam a kezem, és a folt továbbra is ott volt. És amikor megdörzsöltem a bal kezem mutatóujjával, egy kicsi változás nem sok, annyi sem történt rajta. Mit is gondolhattam volna? Valamiféle bőrirritáció lehet, fehér ekcéma. Szóval a május az a hónap, amit a legjobban kedvelek. A könyv kitűnő volt. Ami a többi dolgot illeti, nyilvánvalóan elidegenedtem az engem körülvevő, illetve az életembe be-, és abból kilépő emberektől. Egy bizonyos fokú intelligenciából és kultúrából táplálkoztam: szokványos levegőből, melyet belelegzünk, a látásnak és a láthatóságnak formájából és modelljéből. Volt bennem egyfajta kompromisszumok nélküli, finom gyengédség az emberek és a dolgok iránt; leheletnyi szkepticizmus; úgynevezett lakonikus megközelítése a világnak; figyelem és

visszavonultság. De amikor aludni tértem, és a kezemet az ágytakaróra tettem, észrevettem, hogy nagyobb lett a folt. Mostanra már körülölelte a hüvelykujjam tövét, mint egy jó vastag gyűrű. Emlékszem, kicsit oldalra fordítottam a fejem és ránéztem az ablakra, ahol a függöny meg-meglibbent. Az utcáról, egy közeli kertből feltételezhetően szegfű illata áradt be. Hallottam valakit olyan halkán beszélni, hogy csak két-három összefüggéstelen, meglepő szót értettem. De banális szavak voltak talán az időről, a szegfűkről, az éjszakaról, tudom is én. A kezem remegett, erre is emlékszem, és az éjszaka hirtelen, egy pillanat alatt ott termett; egy sűrű, elmozdíthatatlan éjszaka. A pánik szélén álltam, de körülnéztem, és éreztem, hogy azon a helyen élek, amit saját magam választottam. A napjaimat rendszereztem, megértve, hogy létezésem édes és kezelhető anyaga szemben állt a világgal, és megszelídült ennek a világnak az ujjai közt. De úgy tűnt, hogy egy drámai erő szabadult fel az emberek és köztem lévő delejes és törékeny cselekményben. Rájuk gondoltam, az emberekre, és szépnek, ugyanakkor különlegesnek is tartottam az arcukat és gesztusaikat, azt, ahogyan egy fényvillanásban felszeletelt egymás közti mozgásuk. Azt gondoltam, hogy körülöttem is járkálnak, és mellettem elhaladván felvillantak. Azt is megértettem, meddig ér el a hatalmam. Mentem volna orvoshoz? Talán igen. Éjjel kellemetlen álmom volt, melyben kőlépcsők szerepeltek; a tetejükéről észrevétlen búcsút inttem valakinek, aki a lépcső aljától távolodott. Áthaladtam ajtókon, amelyek kinyíltak és becsukódtak, anélkül hogy megérintettem volna azokat. Azután azt éreztem, hogy zuhanok egy tetőről, amely lassan meghajlott, ahogy gurultam le róla. Ott lenn volt egy mocsár, és belemerültem. Miközben álmodtam, a jobb kezem megragadott egy maréknyi paraszt. Hirtelen felébredtem és felkapcsoltam a villanyt. A folt tovább terjedt; egy másik, még élénkebb betérítette a tenyeremet. Így történt, hogy az újabb napok megszállták az életemet, és szomorú és égő napok voltak, miközben a foltok ellepték a kezem, és már

felfelé haladtak a csuklómon. Ez még nem volt félelem, de a meggyőződéseim megintogtak, és elkezdtem eltakarni a fertőzött húst, és közeledtem az emberek felé. Elvettem azt az ötletet, hogy konzultáljak egy orvossal, mivel egyre kevésbé akartam tudni, hogy milyen betegségről van szó. A kezem szokatlan nemességre tett szert, egy újfajta, szörnyű nemességre. Azelőtt, amint számomra az alkotó példájával szolgáló humanista kéz elvesztette ügyességét és az alkotóképességét: most itt ez gyászos kéz; tiltott az emberek között és romboló. Megbosszulta magát a drámai szereposztás bejelentésével, amely nyugodt méltósággal és intelligenciával képviseltetett a zűrzavarban. Szereztem egy kesztyűt, és ez a harmadik finom bőrből készült kéz, esetlenül, de sértetlenül mozgott mesterséges szépségével. Birtokomba került egy finom bőrnél kevesebb képesség. De egyre jobban közeledtem az emberekhez, és szenvedélyes és változatos beszélgetéseket folytattam velük. Elkezdtem őket fájdalommal szeretni; szeretni ezeket az arcokat, melyek félelmetesek voltak távolról tekintélyükben, szertartásos lakásukban; és a szavakat; a kezeket, melyek meglepődötten megérintették a kesztyűmet. Otthon elkezdtem hallgatni a szomszédok pletykáit, a lépteiket a szobákon keresztül, a hangosabb mondatokat, a szórakoztatóan elzümögött énekeket. Az ablakhoz mentem, a függöny mögé, és megrázó volt látnom az utcán lévő emberek örvényét. Tudtam, hogy az ártatlanság a rossz cinkosa; csak azt hagytam figyelmen kívül, ahol megvan a kettő szűk keresztmetszete. A folt továbbterjedt. Elérte az alkarom harmadát, és egyre fehérebb lett. A bal kezemet is támadni kezdte, és egy bizonyos reggelen a homlokom közepén felfedeztem egy kerek foltot, ami olyan volt, mint valami szem. A terjedés gyors volt. A heréimtől már felfelé jött az átkozott virágzás, miközben az ujjaimon és az arcomon a foltok folyton nőttek. Most én egyedül mentem ki éjjel, rejtőzve, eldugott helyeken véve valami ennivalót. És az emberek iránti szeretetem szintén nőtt, melyben keveredett a különös erőszak, gyengeség, örült pánik, vehemens melankólia. Egyik nap vettem egy üveg pálinkát és berúgtam a szobában. Teljesen levetkőztem: fehér voltam és gusztustalan. Kihullott a szemöldököm és a fanszőrzetem, és a húsom mindenütt egyenlenné vált. És akkor láttam magamban, a részegség közepette egy bizonyos baljós szépséget, egy kárhozatot, melybe beleszerettem. Meztelenül aludtam el a padlón, durva és száraz örömmel.

Nehezen ment, hogy eltávolodjam másoktól. Nem tudnék véletlenül belebújni egy nagy bőrkesztyűbe? És a szeretetem az emberek iránt nőttön-nőtt. A szemem könnyes lett, csak attól, hogy elképzeltem, amint a házaikban, az utcán, a nap alatt, a hajukat fújó szélben jöttek-mentek, futottak, és nevettek és sírtak. Szerettem őket. Meztelenül, az éles tükör előtt lassan megérintettem a testemet és hányingerem lett. Egy fehér hullóvé váltottam. Mindazonáltal néha arra gondolok, hogy ez nem fizikai betegség – lepra vagy hasonló – volt és most sem az. Talán a testem olyan, mint korábban: zárt, érintetlen. Talán a lepra egy másik helyen támadott meg, egy visszafordíthatatlan területen. Talán a szeretet és a világ között van egy rosszabb fájdalom – a halandó emlékezet. De hogy lehet az emlékezet ennyire ragyogó és engesztelhetetlen, ennyire éles, folyamatosan újraalkotván a teljes pillanatot, a teljes bűnt, bent, mindent: a legsötétebb hajthatatlanságból születő indítékot, a gesztust, mely teljes mértékben kifejezi a biográfiát vagy a szív hatalmát, amely egyetlen darabkáját sem engedi elszökni az atrocitásnak és a tudománynak? És újraformálja az előadás szédítő libabőrét: a testet, melyen a seb nagyon mélyen kettévágja a húst. A szomszéd házban énekeltek. Virágillat és a nedves föld illata szállt fel lentről. Valahol megcsörrent egy telefon. És a szoba sötétjében a tükör mélysége csillogott. Ott benn voltam meztelenül.

HRUSKÓ LAURA FORDÍTÁSA

*A szöveg a 2015-ös Székely Ervin Műfordítói Pályázat győztes pályaműve. A Camões Intézet Portugál Nyelvi Központ és az ELTE BTK Portugál Tan-
székének közös szervezésében kiírt műfordítói pályázat a nemrég elhunyt fordító és luzitanista, Székely Ervin életművének állít emléket. A 2015-ös pályázatban a tavaly elhunyt portugál költő Herberto Helder novelláját kellett lefordítani. Így a díj nem csak Székely Ervin személye és fordításai előtt tiszteleg, hanem egyúttal a portugál költő munkásságára is felhívja a figyelmet. Herberto Helder az utóbbi fél évszázad portugál költészetének egyik legmeghatározóbb, legmarkánsabb hangja.*

